

Антон Павлович Чехов

ВАЊКА (одломак)

Изазовне, смешне, непријатне, тешке, болне... све су то ситуације у које западају јунаци Чеховљевих прича. Њихови поступци разоткривају најразличитије људске карактере и позорницу на којој трају – живот сам. Када је у средишту пишчеве пажње нађе једно деветогодишње дете, уплашено и изложено неправдама и патњама, отргнуто из сигурности и топлине свог дома, то никога не може да остави равнодушним. Причу о Вањки прочитај, а затим са CD-а послушај и интерпретацију драмске уметнице.

Вањка Жуков, деветогодишњи дечак доведен пре три месеца на занат код обућара Аљахина, на Бадње вече не леже да спава. Сачекавши да газда и газдарица с калфама оду на јутрење, он узне из газдиног ормана бочицу с мастилом, држаљу са зарђалим пером и, раширивши испред себе изгужвани лист хартије, поче да пише. Пре него што ће извући прво слово, он се неколико пута плашљиво осврте на врата и прозор, погледа испод ока потамнелу икону од које су се на обе стране пружале полице с калупима, и испрекидано уздахну. Хартија је лежала на клупи, а он је клечао пред клупом.

– Драги мој дедице, Константине Макаричу! – писао је. – Ево ти пишем писмо. Срећан вам Божић и желим ти све најбоље од Господа Бога. Ја немам ни оца ни мајчице, ти си ми једини остао.

Вањка управи поглед на мрачни прозор у коме је светлуцао одсјај његове свеће, и јасно замисли свога деду Константина Макарича који је служио као ноћни чувар код господе Живарјових. Био је то ситан, мршав, али врло жустар и бодар старчић од својих шездесет пет година, вечито насмејаног лица и пијаних очију. Дању спава у кухињи за послугу или задева куварице, а ноћу, завијен у широк кожух, шета око имања и удара у своје клепало. За њим, опуштених глава, иду стара Каштанка и керић Вјун, назван тако због своје црне боје и дугуљастог тела као у ласице. Тај Вјун је веома послушан и умиљат, подједнако благ према домаћинима као и према туђинцима, али ипак не ужива поверење. Под његовом смерношћу и кроткошћу скрива се најподмуклији пакосник. Нико боље од њега не уме да се у прави час пришуња и шћапи за ногу, да се увуче у оставу или здипи сељаку кокош. Већ више пута пребијали су му задње ноге, двапут су га вешали, сваке недеље шибали на мртво име, али је он све то ипак преживео.

Сада деда сигурно стоји пред капијом, шкиљи у пурпурне прозоре сеоске цркве и трупкајући сукненим чизмама збија шалу с послугом. Клепало му виси о појасу. Он пљеска рукама, жежи се од зиме и, старачки се церекајући, штипка час собарицу, час куварицу.

/.../

А време је боговско. Ваздух спокојан, прозиран и свеж. Ноћ је мрачна, али се ипак види цело село с белим крововима и прамењем дима који се извија из оцака, и дрвеће посребрено ињем и снежни сметови. Небо се осуло звездама

занат – ручна израда разних предмета
калфа – занатлијски помоћник

јутрење – јутарња црквена служба

држаља – штапић на чијем врху је перо за писање

жустар – сналажљив, окретан

икона – насликан лик свеца на дрвету

калуп – комад дрвета у облику ципеле који се ставља у ципелу приликом њеног шивења

кожух – капут од овчије коже

клепало – даска у коју се удара уместо звоњења

пурпуран – црвенољубичаст. У античко доба ова боја се добијала из једне врсте морског пужа

што весело трепере, а Кумова слама се оцртава тако јасно као да су је за празник орибали и истрљали снегом.

Вањка уздахну, умочи перо и настави да пише:

„А синоћ сам добио батине. Газда ме ухватио за косу и извукао у дво-риште, истукао обућарским ременом зато што сам љуљао њихово детен-це у колевци и нехотице заспао. А прошле недеље ми газдарица наредила да очистим харингу, а ја почео с репа, кад ти она дохвати харингу па поче њену главу да ми тура у нос... Калфе ми се ругају, шаљу ме у крчму по вотку и терају ме да од газде крадем краставце, а газда ме млати чиме стигне. А храна је никаква. Ујутру ми дају хлеба, за ручак кашу, а за ве-черу опет хлеба, а чај или чорбу никад, то газде саме смажу. Гоне ме да спавам на трему, а кад њихово детенце плаче, онда никако и не спавам него љуљам колевку. Мили мој дедице, молим те као Бога, води ме одав-де кући у село, не могу ти више ја овако. До земље ти се клањам и вавек ћу се за тебе молити Богу, води ме одавде, иначе ћу умрети...”

Вањка искриви уста, протрља својом црном песничницом очи и зајеца.

/.../

Вањка грчевито уздахну и поново се загледа у прозор. Он се сети: по јелку за господу у шуму је ишао увек деда и водио унука са собом. Беху то срећна времена! Деда је хуктао, и мраз је хуктао; угледајући се на њих, хуктао је и Вањка. Пре но што посече јелку, деда попуши лулу, дуго шмрче бурмут, задиркује прозоблог Вањушку. Младе јеле заогрнуте ињем непомично стоје и чекају која ли ће од њих умрети? Кад наједаред однекуд искочи зец и као стрела појури преко сметова... Деда не може а да не подвикне:

– Држ’ се, држи... држи! Ех ти, враже куси!

Одсечену јелку деда је одвлачио у господски дом, а тамо би се лати-ли да је украсе... Око тога је највише пословала Вањкина љубимица, го-спођица Олга Игњатјевна. Док је још Вањкина мати Пелагија била жива и служила као собарица код господе, Олга Игњатјевна је кљукала Вању киселим бомбонама и од дуга времена научила га да чита, пише, да ра-чуна до сто, па чак и да игра кадрил. А кад је Пелагија умрла, сиротана Вању су отпразили деди у кухињу за служинчад, а из кухиње у Москву, обућару Аљахину.

„Дођи, мили мој дедице – настави Вањка – заклињем те Христом Бо-гом, одведи ме одавде. Сажали се на мене, несрећно сироче, јер ме овде сви бију и много сам гладан, а жалостан сам да ти не могу рећи, једнако плачем. Ономад ме газда треснуо калупом по глави па сам пао и на јед-вите јаде се повратио. Несрећан је мој живот, гори од сваког пса... И још ми поздрави Аљону, ћопавог Јегорку и кочијаша, а моју рамонику не дај никоме. Остајем твој унук Иван Жуков, мили мој дедице, дођи.”

Вањка начетворо пресави исписани лист и стави га у коверат који је претходног дана купио за копејку. Промисливши мало, он умочи перо и написа адресу:

ДЕДИ У СЕЛО

Затим се почеша, размисли још мало па додаде: „Константину Мака-ричу.” Задовољан што га нису омели у писању, он натуче капу и не огр-нувши кожушчић, онако у кошуљи излете на улицу...

Кумова слама – Млеч-ни пут, галаксија којој припада и Сунчев систем

ремен – појас, каиш

харинга – врста морске рибе, сродна сардели

трем – отворени део куће пред улазом

бурмут – уситњен ду-ван за шмркање

кадрил – врста фран-цуског плеса из XVIII века са четири пара играча

отпразити – послати

копејка – новчић, стоти део руске рубље

Касапски момци, код којих се дан пре тога распитивао, рекли су му да се писма бацају у поштанске сандучиће, а из њих се разносе по целој земљи поштанским тројкама с пијаним кочијашима и звонким прапорцима. Вањка дотрча до првог поштанског сандучета и гурну драгоцено писмо у отвор...

Уљуљкан слатком надом, сат касније већ је чврсто спавао... Сањао је сељачку пећ. На пећи седи деда, опустио босе ноге и чита писмо куварицама... Око пећи се врти Вјун и маше репом...

тројка – кочије које вуку три коња

Са руског језика превела Олга Влатковић

- ✿ Потресна прича о животу дечака Вањке Жукова несумњиво је нашла пут до твог срца. Припреми се да искажеш и објасниш осећања која је у теби побудила. Заверимо заједно у оно што преживљава јунак приче.
- ✿ На Бадње вече Вањка у Москви пише писмо свом деди у село. Каква га осећања испуњавају? Уочи детаље који наговештавају како се дечак осећа.
- ✿ Шта о Вањки откриваш из првих редова писма? Како ословљава свог деду? Шта ти то говори о њиховом односу?
- ✿ Објасни зашто Вањка одлучује да баш на Бадње вече напише деди писмо. Како ти проводиш вече уочи Божића?
- ✿ Издвој део приче када Вањка прекида писмо и замишља деду Константина Макарича. Изнеси карактеристичне црте дединог портрета и нарави. Какве особине одликују дединог верног пратиоца, пса Вјуна?
- ✿ Зашто је Вањка морао да напусти своје село и вољеног деду? Опиши његов живот у породици обућара Аљахина. Како се према њему опходе? Шта све мора да подноси?
- ✿ У претпразничко вече у дечаку оживљавају драге успомене. Чега се све присећа?
- ✿ Шта Вањка у писму преклиње деду и шта му обећава? Хоће ли писмо стићи до деди у село? Докажи примерима из одломка.
- ✿ Која слика испуњава блаженством и срећом дечакову душу? У чему проналази снагу да истраје?
- ✿ Уочи делове текста у којима су дати описи пејзажа и стилске фигуре у њима. Протумачи њихову улогу.

Реши постављене задатке на стр. 19 Радне свеске.

Антон Павлович Чехов (1860–1904), руски новелиста и драматичар. Рођен у Тангарогу, у Русији. Најпознатија дела: *Човек у фуџроли*, *Ојрозд*, *О љубави* (приповетке), *Галеб*, *Ујка Вања*, *Три сесџре*, *Вишњик* (драме) и друга дела.

Хипокористици и деминутиви

Вањка у писму ословљава деду са **дедице**, тепа му. Такве речи којима некоме тепамо, речи од милоште (од миља) називају се **хипокористици**. Такве су и речи **бака, дека, бата, сека, синчић, ћеркица**.

По значењу су им блиске речи које се називају **деминутиви** – речи које означавају нешто умањено (бића, ствари, особине, појаве, радње и сл.). На пример, **клуба – клубица; сунђер – сунђерчић; цвет – цветак**.

У народној песми *Млагожењи уз чашу* има лепих примера за деминутиве. Пронађи их:

*Јеленак ми љору ломи,
џуџак да ми је,
за њим иде кошуџица
џек друї да му је.*

На стр. 88 Читанке налази се народна прича *Мала вила*.

Пронађи у њој примере за деминутиве.

Потражи остале деминутиве и хипокористике у причи *Вањка* и препиши их у школску свеску.

ШКОЛА
ПЛУС
www.skolaplus.rs